

DICTAMEN TSCAT | COMISSIÓ D'ACOLLIDA A LA DIVERSITAT

INDETERMINACIÓ D'EDAT EN JOVES IMMIGRANTS

1. Introducció: Arribada de joves, menors o majors d'edat?

Entre els menors immigrants que arriben al nostre país, el perfil majoritari és el dels joves magribins d'entre 15 i 17 anys. A partir de 2005 es van afegir al fenomen els joves subsaharians que arribaven en pasteres. A Catalunya, el fet que siguin menors d'edat no acompanyats (MENA) fa que automàticament s'hagin d'activar una sèrie de recursos adequats per tal que no quedin desemparats. Aquests recursos són de vegades insuficients i cal millorar-los, però quan els MENA no han estat reconeguts com a tals, la situació en què es troben és molt més vulnerable.

Per conèixer l'edat de les persones existeixen diversos tipus de proves documentals: el llibre de família, el certificat de naixement, el passaport, etc. El problema sorgeix quan arriben al nostre país **menors estrangers sense documents o amb una documentació equívoca** que acredita una edat que l'aspecte físic de la persona posa en dubte. En un primer moment, detectats o orientats per entitats o serveis socials, aquests joves són tutelats per la DGAIÀ i allotjats en centres de menors. Tant si tenen documentació com si no, la Fiscalia ordena la realització de la prova òssia perquè considera poc fiables els documents aportats. **En la majoria de casos, els metges certifiquen la majoria d'edat i els joves queden automàticament fora de la xarxa de protecció dels infants.** Sovint, la decisió presa arran de la prova mèdica els deixa al carrer o abocats a recórrer a serveis propis d'adults immigrants i persones sense llar.

S'ha detectat que l'estada mitjana als centres de menors, des de l'ingrés fins a l'alta, és d'un mes; temps insuficient per poder garantir que els nois tinguin una sortida protegida.

2. Determinació de l'edat i dret a la protecció institucional

La majoria d'aquests joves tenen una partida de naixement que acredita la seva minoria d'edat i són informats —a través de diferents serveis socials públics— que si tramiten un passaport a l'ambaixada corresponent (tràmit que té un cost econòmic molt elevat) se'ls pot obrir la porta d'accés a recursos d'allotjament residencial en pisos compartits, on l'estada està limitada a uns 6 mesos. Malgrat el que certifica el document del seu país d'origen, els nois no queden reconeguts com a menors d'edat: legalment, preval la resolució de la Fiscalia de Menors, basada en les proves mèdiques realitzades. La determinació de l'edat és imprescindible per poder establir responsabilitats penals i prendre decisions en temes d'estrangeria, però sobretot ho és a efectes que el jove rebi l'atenció que els organismes competents han de prestar als menors desemparats, en virtut del seu dret a ser protegits.

3. Marge d'error i interès superior del menor

Tenint en compte l'ampli marge d'error de les proves mèdiques, aquestes haurien de ser considerades com un complement, mai com un element determinant. Segons els barems que s'utilitzen actualment, la determinació de l'edat òssia presenta un marge d'error mínim de

18 mesos respecte a l'edat biològica i la real (cronològica); alguns experts incrementen aquest marge fins a 24 mesos.¹ En qualsevol cas, en base al principi de l'“interès superior del menor” –reconegut per la legislació espanyola i internacional–, si no es pot demostrar que la documentació no és autèntica o està manipulada, el més apropiat és considerar-la vàlida i donar-li més valor que a la prova mèdica.

La fiabilitat de les proves és reduïda degut a la utilització d'un atlas de maduració òssia basat en estudis procedents de persones europees² o americanes³, no africanes. Aquestes proves consisteixen a fer un anàlisi radiològic del canell i de la mà segons la lateralitat de la persona (esquerrana o dretana) i comparar els resultats amb uns patrons estàndard basats en mostres de població sana (americana i/o europea). No existeixen estudis basats en persones subsaharianes i, per tant, no es tenen en compte elements tan importants per al creixement com l'origen racial, els factors socioeconòmics –dels quals es deriven l'estat nutricional i les condicions higiènic-sanitàries, entre altres– o els patològics, que podrien posar de manifest malalties pròpies de les zones d'origen d'aquests nois susceptibles d'afectar el desenvolupament de l'esquelet⁴.

No es pot obviar, doncs, que els aspectes racials, nutricionals, mediambientals, psicològics i culturals tenen una importància significativa en el creixement de les persones i el seu desenvolupament físic. Aquests factors, que permeten explicar la diferència entre l'edat cronològica i l'edat biològica⁴ d'una persona, no es tenen en compte si s'utilitza només la prova radiològica esmentada com a prova conclouent per determinar l'edat de les persones. A més, cal afegir l'elevat marge d'error de la prova en si mateixa i el fet que els estudis comparatius s'han realitzat sobre població caucàsica.

També s'utilitza un altre tipus de prova mèdica que consisteix en fer un estudi radiogràfic dels queixals, però aquesta és encara menys precisa degut a l'alta variabilitat personal del desenvolupament maxil·lar.

¹ Tristán Fernández, J. M., Ruiz Santiago, F., Botella López, M. C., Maroto Benavides, R., Jiménez Brobeil, S., 2006. *Análisis de los métodos radiológicos que predicen la edad ósea de los niños desde el punto de vista antropológico*. Antropo, 12, 93-102. www.didac.ehu.es/antropo

² Hernández, M., Sánchez, E., Sobradillo, B. y Rincón J.M., (1991). *Maduración ósea y predicción de talla. Atlas y métodos numéricos*. Díaz de Santos. Madrid

³ Greulich, W and Pyle, S. (1959). *Radiographic atlas of skeletal development of the hand and wrist*. Stanford University Press. Stanford

⁴ *¿Menores o adultos? Procedimientos para la determinación de la edad*. Defensor del Pueblo de España. Informe 2011.

4. Conseqüències: vulnerabilitat i exclusió social

Quan les proves determinen una majoria d'edat, la Generalitat no té obligació de tutelar els joves –encara que el seu passaport certifiqui que són menors d'edat– i aquests són expulsats dels centres d'acolliment on resideixen. La contradicció entre el que determina el Govern i el que acredita la seva documentació els deixa en una situació legal atípica, que els impedeix exercir els seus drets com a persones, ni tan sols irregulars, ja que allà on van es troben amb la disjuntiva de tenir un passaport de menor d'edat i no tenir tutor legal reconegut. En aquests casos, ens trobem amb una situació de vulnerabilitat i exclusió social inadmissible.

Sovint aquests joves queden a càrrec d'entitats socials d'iniciativa privada, o acudeixen a diferents serveis públics incapaços de dur a terme intervencions socials amb ells. És en aquest context que els professionals –en bona part treballadors socials– ens trobem cara a cara amb aquesta problemàtica i amb la impossibilitat de fer plans de treball a curt termini.

Dins del fenomen general, destaquem l'existència d'un col·lectiu concret amb poca visibilitat per les especificitats de la seva situació: les noies immigrants no acompanyades vinculades a xarxes il·legals o circuits desregularitzats, com el servei domèstic, la mendicitat, petits delictes o fins i tot el comerç sexual. En aquests casos la vulnerabilitat és molt alta i es donen greus problemàtiques d'exclusió social que deixen les noies menors no acompanyades –sobretot subsaharianes i romaneses– desemparades i invisibles.

5. Dictamen professional

Tenint en compte l'ampli marge d'error de les proves mèdiques, el més adient és complementar-les amb un estudi individual que, mitjançant una exploració física del menor realitzada per experts, pugui determinar amb precisió l'edat del jove tenint en compte tots els aspectes esmentats. Donat que la prova òssia i les maxil·lars són incompletes i presenten marges d'error inacceptables, si no es demostra la falsedat documental del passaport, l'immigrant ha de ser considerat menor no acompanyat i, com a tal, ha de rebre empara del Govern. Això significa activar tots els recursos de la Generalitat per tal de garantir els seus drets i deures com a menor al nostre país.

Com a Treballadors Socials demanem, per tant, que aquests joves siguin considerats menors per l'Administració i quedin emparats segons els Drets dels Infants i el Reglament de Protecció de Menors. Considerem que, en cas de dubte, s'ha d'emparar el menor i ha de prevaldre el seu "interès superior" per damunt de qualsevol altre.